

Mikroekonomie II

David Šetek

Edice učebních textů

 VŠEM
VYSOKÁ
ŠKOLA
EKONOMIE
A MANAGEMENTU

Mikroekonomie II

Mikroekonomie II

Ing. David Šetek, MBA, BBA

Copyright © Vysoká škola ekonomie a managementu, 2018

Vydání první. Všechna práva vyhrazena.

ISBN: 978-80-87839-92-8

Vysoká škola ekonomie a managementu

www.vsem.cz

Žádná část této publikace nesmí být publikována ani šířena žádným způsobem a v žádné podobě bez výslovného svolení vydavatele.

Obsah

PŘEDMLUVA	11
KAPITOLA 1: ÚVOD DO EKONOMIE	13
1.1 Ekonomie a ekonomická vzácnost	14
1.2 Pozitivní a normativní ekonomie	14
1.3 Mikroekonomie a makroekonomie	15
1.4 Mikroekonomické subjekty	15
KAPITOLA 2: UŽITEK, PREFERENCE A OPTIMUM SPOTŘEBITELE	19
2.1 Racionální chování spotřebitele a preference	20
2.2 Užitek	21
2.3 Měření užitku	22
2.4 Kardinalistická teorie užitku	22
2.4.1 Celkový užitek a mezní užitek	22
2.4.2 Optimum v kardinalistické teorii užitku	28
2.4.2.1 Optimum pro jeden statek	29
2.4.2.2 Optimum pro více statků	29
2.5 Ordinalistická teorie užitku	31
2.5.1 Indiferenční křivka	31
2.5.2 Vlastnosti indiferenčních křivek	33
2.5.3 Mezní míra substituce ve spotřebě	35
2.5.4 Zvláštní tvary indiferenčních křivek	37
2.5.5 Linie rozpočtu	42
2.5.6 Směrnice linie rozpočtu	44
2.5.7 Změna směrnice linie rozpočtu	45
2.5.8 Změna polohy linie rozpočtu	47
2.5.9 Optimum spotřebitele v ordinalistické teorii užitku	48
2.5.9.1 Optimum spotřebitele	48
2.5.9.2 Vnitřní a rohové řešení	49
2.6 Přebytek spotřebitele	51
2.7 Individuální poptávka	53
KAPITOLA 3: POPTÁVKA	61
3.1 Individuální poptávka	62
3.2 Změna ceny zkoumaného statku	63
3.2.1 Změna ceny zkoumaného statku a její vliv na poptávané množství	63
3.2.2 Cenová spotřební křivka	65
3.2.3 Odvození poptávky	66

3.2.4	Cenová elasticita poptávky	67
3.2.4.1	Podstata cenové elasticity poptávky	67
3.2.4.2	Druhy cenové elasticity poptávky	70
3.2.4.3	Elasticita poptávky a PCC křivka	72
3.2.5	Substituční a důchodový efekt	74
3.2.5.1	Normální statek	75
3.2.5.2	Typický méněcenný statek	77
3.2.5.3	Giffenův paradox	79
3.3	Změna důchodu	80
3.3.1	Změna důchodu a její vliv na poptávané množství	80
3.3.2	Důchodová spotřební křivka ICC	83
3.3.2.1	ICC křivka a nezbytné statky	84
3.3.2.2	ICC křivka a luxusní statky	85
3.3.2.3	ICC křivka a méněcenné statky	85
3.3.3	Engelova křivka	86
3.3.3.1	Odvození Engelovy křivky	86
3.3.3.2	Engelova křivka pro nezbytný statek	87
3.3.3.3	Engelova křivka pro luxusní statek	88
3.3.3.4	Engelova křivka pro méněcenný statek	89
3.3.4	Engelova výdajová křivka	89
3.4	Změny ostatních cen	92
3.4.1	Vliv změn cen ostatních statků na poptávku	92
3.4.2	Substituty a komplementy	93
3.5	Tržní poptávka	95
3.5.1	Odvození tržní poptávky	95
3.5.2	Efekt módy	97
3.5.3	Efekt snobské spotřeby	98

KAPITOLA 4: RIZIKO 105

4.1	Nejistota a riziko	106
4.2	Očekávaný výnos	107
4.2.1	Vysvětlení očekávaného výnosu	107
4.2.2	Očekávaný výnos a spravedlivá hra	108
4.3	Očekávaný užitek	109
4.4	Spravedlivé hry, sklon k riziku a lhostejnost k riziku	114
4.5	Pojištění proti riziku	116
4.5.1	Pojištění a spravedlivá pojistka	116
4.5.2	Spravedlivá pojistka a maximální pojistka	119

KAPITOLA 5: PRODUKČNÍ ANALÝZA 124

5.1	Úvod do produkční analýzy	125
5.2	Výroba v krátkém období	126
5.2.1	Produkční funkce v krátkém období	126
5.2.2	Výrobní stádia v krátkém období	132

5.3	Výroba v dlouhém období a dlouhodobá produkční funkce	133
5.3.1	Produkční funkce v dlouhém období	133
5.3.2	Izokvanta	134
5.3.3	Mezní míra technické substituce	136
5.3.4	Izokosta a optimální kombinace vstupů	139
5.3.5	Křivka rostoucího výstupu	147
5.3.6	Výnosy z rozsahu	149
5.3.6.1	Konstantní výnosy z rozsahu	150
5.3.6.2	Rostoucí výnosy z rozsahu	151
5.3.6.3	Klesající výnosy z rozsahu	152
5.3.7	Technický pokrok	154
KAPITOLA 6: NÁKLADY FIRMY		161
6.1	Základní druhy nákladů a nákladová funkce	162
6.2	Náklady firmy v krátkém období	163
6.3	Náklady firmy v dlouhém období	173
6.4	Vztah mezi krátkodobými a dlouhodobými náklady	178
6.5	Optimální velikost závodu	185
KAPITOLA 7: PŘÍJMY FIRMY		191
7.1	Úvod do příjmů a celkový příjem	192
7.2	Dokonalá konkurence a příjmové veličiny	192
7.3	Nedokonalá konkurence a příjmové veličiny	196
KAPITOLA 8: ÚVOD DO TRŽNÍCH STRUKTUR A DOKONALÁ KONKURENCE		207
8.1	Ekonomický a účetní zisk	208
8.2	Předpoklady modelu dokonalé konkurence	209
8.3	Rozhodování firmy o výstupu v krátkém období	211
8.4	Bod zvratu	215
8.5	Nabídka dokonale konkurenční firmy v krátkém období	217
8.6	Nabídka dokonale konkurenčního odvětví v krátkém období	223
8.7	Rovnováha dokonale konkurenčního odvětví v krátkém období	227
8.7.1	Změna tržní rovnováhy v krátkém období	227
8.7.2	Změna tržní nabídky	229
8.7.3	Změna tržní poptávky	230
8.8	Rozhodování firmy o výstupu v dlouhém období	231
8.9	Nabídka dokonale konkurenčního odvětví v dlouhém období	234
8.9.1	Křivka LIS v případě konstantních cen vstupů	234
8.9.2	Křivka LIS a rostoucí ceny vstupů	236
8.9.3	Křivka LIS v případě klesajících cen vstupů	239
8.10	Efektivnost dokonalé konkurence	242
KAPITOLA 9: NEDOKONALÁ KONKURENCE A MONOPOL		247
9.1	Dělení nedokonalé konkurence	248
9.2	Příčiny vedoucí ke vzniku monopolu	248
9.3	Charakteristika monopolu	250
9.4	Volba optimálního výstupu monopolu	250

9.5	Monopolní síla	257
9.6	Křivka nabídky monopolu	258
9.7	Přebytek výrobce a přebytek spotřebitele	260
9.8	Cenová diskriminace	264
9.8.1	Cenová diskriminace prvního stupně	265
9.8.2	Cenová diskriminace druhého stupně	266
9.8.3	Cenová diskriminace třetího stupně	267
9.9	Alokační a výrobní efektivnost monopolu	272
9.10	Regulace monopolu	274
KAPITOLA 10: MONOPOLISTICKÁ KONKURENCE		280
10.1	Úvod do monopolistické konkurence	281
10.2	Základní charakteristika monopolistického trhu	282
10.3	Monopolistická firma v krátkém období	282
10.3.1	Maximalizace zisku	282
10.3.2	Minimalizace ztráty pokračováním ve výrobě	286
10.4	Monopolistická firma v dlouhém období a maximalizace zisku	288
10.5	Efektivnost monopolistické konkurence	290
KAPITOLA 11: OLIGOPOL		294
11.1	Základní charakteristika a znaky oligopolu	295
11.2	Kartel	296
11.3	Cournotův model	299
11.4	Bertrandův oligopol	301
11.5	Oligopol s cenovým vůdcem	302
11.6	Model se zalomenou poptávkovou křivkou	307
11.7	Teorie her a oligopol	310
11.7.1	Úvod do teorie her	310
11.7.2	Dominantní strategie	312
11.7.3	Nashova rovnováha	313
11.7.4	Věžňovo dilema	314
11.7.5	Kooperativní hry	316
KAPITOLA 12: ALTERNATIVNÍ CÍLE FIRMY		321
12.1	Úvod do alternativních cílů firmy	322
12.2	Manažerská teorie firmy	323
12.2.1	Jednoduchý manažerský model	323
12.2.2	Baumolův model firmy maximalizující obrat	325
12.3	Behavioristické teorie firmy	328
12.4	Model zaměstnanecké firmy	329
KAPITOLA 13: TRH VÝROBNÍCH FAKTORŮ A TRH PRÁCE		334
13.1	Trh výrobních faktorů	335
13.2	Příjmové veličiny ve spojitosti s trhem výrobních faktorů	335
13.3	Nákladové veličiny ve spojitosti s trhem výrobních faktorů	338
13.4	Maximalizace zisku	340

13.5	Trh práce	341
13.5.1	Poptávka na dokonale konkurenčním trhu	341
13.5.1.1	Poptávka firmy prodávající výstup na dokonale konkurenčním trhu	343
13.5.1.2	Poptávka firmy po práci v krátkém období	344
13.5.1.3	Poptávka firmy po práci v dlouhém období	349
13.5.1.4	Tržní poptávka po práci	354
13.5.2	Poptávka firmy prodávající výstup na nedokonale konkurenčním trhu	357
13.5.2.1	Firma prodávající výstup na nedokonale konkurenčním trhu a poptávající vstupy na dokonale konkurenčním trhu	357
13.5.2.2	Optimální množství práce v krátkém období	358
13.5.2.3	Optimální množství práce v dlouhém období	359
13.5.2.4	Tržní poptávka po práci	360
13.5.3	Poptávka na nedokonale konkurenčním trhu práce	361
13.5.3.1	Nedokonalá konkurence na trhu práce	361
13.5.3.2	Optimální množství práce v krátkém období	363
13.5.3.3	Volba optimálního množství práce v dlouhém období	364
13.5.4	Mzdová diskriminace monopsonu	366
13.5.5	Nabídka práce	369
13.5.5.1	Individuální nabídka práce	369
13.5.5.2	Tržní nabídka práce	376

KAPITOLA 14:	TRH KAPITÁLU	381
14.1	Pojetí trhu kapitálu	382
14.2	Spotřební rozhodování	383
14.2.1	Podstata spotřebního rozhodování	383
14.2.2	Indiferenční křivky	383
14.2.3	Linie tržních příležitostí	386
14.2.4	Optimum spotřebitele	394
14.3	Investiční rozhodováním	396
14.3.1	Úvod do investičního rozhodování	396
14.3.2	Rozhodování spotřebitele při neexistenci kapitálového trhu	396
14.3.3	Rozhodování spotřebitele při existenci dokonale konkurenčního kapitálového trhu	399
14.4	Investiční rozhodování pro dvě období, současná a budoucí hodnota	405
14.5	Investiční rozhodování pro více období	408
14.5.1	Základní vymezení investičního rozhodování pro více období	408
14.5.2	Současná hodnota annuity	408
14.5.3	Budoucí hodnota annuity	411
14.5.4	Perpetuita	412
14.5.5	Reálná a nominální úroková míra	412

KAPITOLA 15: VŠEOBECNÁ ROVNOVÁHA	418
15.1. Podstata všeobecné rovnováhy	419
15.2. Předpoklady modelu všeobecné rovnováhy a efektivnost	419
15.3. Efektivnost ve výrobě	421
15.3.1 Optimální výběr vstupů jednou firmou	422
15.3.2 Krabicové schéma	423
15.3.3 Hranice výrobních možností	426
15.3.3.1 Podstata hranice výrobních možností	426
15.3.3.2 Tvar křivky hranice výrobních možností	428
15.3.4 Efektivní rozmístění zdrojů mezi firmami	429
15.3.5 Efektivní volba struktury produktu firmy	430
15.3.6 Ceny a efektivnost ve výrobě	431
15.4. Efektivnost ve směně	432
15.4.1 Krabicové schéma směny	433
15.4.2 Ceny a efektivnost ve směně	437
15.5. Výrobně spotřební efektivnost	438
15.5.1 Podstata výrobně spotřební efektivnosti	438
15.5.2 Ceny a výrobně spotřební efektivnost	441
KAPITOLA 16: TRŽNÍ SELHÁNÍ	445
16.1. Druhy tržních selhání	446
16.2. Nedokonalá konkurence (monopolní síla)	446
16.3. Externality	450
16.3.1 Negativní externality	450
16.3.2 Pozitivní externality	453
16.3.3 Coaseho teorém	455
16.4. Veřejné statky	456
16.4.1 Nevylučitelnost	456
16.4.2 Nerivalitní spotřeba (nezmenšitelnost)	457
16.4.3 Optimální množství veřejného statku	457
16.5. Asymetrické informace	460
16.5.1 Morální hazard	461
16.5.2 Nepříznivý výběr	462
16.5.3 Signalizační chováním	464
GLOSÁŘ	468
SOUHRNNÉ OTÁZKY	474
LITERATURA	478

Značky a symboly v učebním textu

Struktura distančních učebních textů je rozdílná již na první pohled, a to např. v zařazování grafických symbolů – značek.

Specifické grafické značky umístěné na okraji stránky upozorňují na definice, cvičení, příklady s postupem řešení, klíčová slova a shrnutí kapitol. Značky by měly studenta intuitivně vést tak, aby se již po krátkém seznámení s distanční učebnicí dokázal v textu rychle a snadno orientovat.

Definice

Upozorňuje na definici nebo poučku pro dané téma.

Příklad

Označuje příklad praktické aplikace učiva včetně řešení.

Otázky k procvičení a úkoly

Označuje otázky a úkoly s postupem řešení na konci kapitoly.

Klíčová slova

Upozorňuje na důležité výrazy či odborné termíny nezbytné pro orientaci v daném tématu.

Shrnutí kapitoly

Shrnutí kapitoly se zařazuje na konec dané kapitoly. Přehledně, ve strukturovaných bodech shrnuje to nejpodstatnější z předchozího textu.

Předmluva

Dobrý den,

každý z nás by měl v životě někam směřovat a snažit se vytvořit něco výjimečného a originálního. To samé jsem měl na mysli, když jsem psal tuto učebnici. Zda se povedla nebo ne, zda je vše jasné a srozumitelné nebo ne, tak to musíte posoudit vy – čtenáři. Možná by se zdálo, že za touto učebnicí stojím já, protože jsem její autor. Ve skutečnosti jsem učebnici tvořil na základě mnoha názorů a připomínek studentů, se kterými jsem měl možnost komunikovat a diskutovat o jejich zkušenostech se studiem ekonomie. Učebnice je prolnta řadou zkušeností a názorů vás studentů.

Tato učebnice je určena především pro studenty inženýrského studia na vysokých školách, ale jistě ji využijí i studenti na bakalářských oborech, u kterých jen nebude zapotřebí jít do takové hloubky a studovat všechna témata. Každá kapitola je zakončena otázkami a odpověďmi, na kterých si můžete vyzkoušet své získané znalosti. V každé kapitole také najdete řadu cvičení a na konci kapitoly jsou k dispozici podrobná řešení. Pro pochopení obsahu této učebnice není zapotřebí žádných předchozích znalostí.

Doufám, že se vám bude učebnice líbit a že se budete při jejím čtení skvěle bavit. Přeji vám, ať se vám ve studiu ekonomie daří a objevíte její skrytou krásu.

S pozdravem

David Šetek

1

---

kapitola

Úvod do ekonomie

---

1. kapitola

Úvod do ekonomie

Nejdříve je důležité se seznámit s definicí ekonomie a s ní související ekonomickou vzácností. Poté se podíváme na to, zda by měla ekonomie popisovat pouze realitu kolem nás nebo by se naopak měla zabývat otázkou, jak by ekonomická realita měla vypadat. Této otázce se budeme věnovat v části pozitivní a normativní ekonomie. Ekonomie se dělí na mikroekonomii a makroekonomii. Vysvětlíme si, jaký je mezi nimi rozdíl. Mikroekonomie se zabývá zkoumáním určitých mikroekonomických subjektů. Kdo jsou tyto subjekty a kdo mezi ně patří? Na to nalezneme společně odpověď v kapitole o mikroekonomických subjektech.

Cíle kapitoly

Seznámit se:

- s pojmem ekonomie,
- s pojmem ekonomická vzácnost,
- s rozdílem mezi pozitivní a normativní ekonomikou,
- s rozdílem mezi mikroekonomií a makroekonomií,
- s ekonomickými subjekty.

1.1

Ekonomie a ekonomická vzácnost

DEFINICE

Ekonomie

Ekonomie se zabývá zkoumáním alokace vzácných zdrojů mezi různá alternativní využití tak, aby byly uspokojeny lidské potřeby.

Z definice si všimneme, že se zmiňuje o **vzácných zdrojích**. To jsou zdroje, které musí splňovat dvě základní vlastnosti – jsou pro člověka užitečné, ale zároveň jsou omezené. Například lednička je pro člověka jistě užitečná a jejich množství je zároveň omezené. Pitná voda je také užitečná a zároveň se vyskytuje v určitém omezeném množství. O ledničkách i pitné vodě bychom řekli, že se jedná o vzácné statky. Pokud chceme u nějakého statku (např. u ledničky) posuzovat její užitečnost, tak musíme brát v úvahu prostor a čas. Lednička zřejmě nebude užitečná obyvatelům Arktidy (prostor). Pitná voda nebude užitečná pro člověka, který bydlí na vesnici a má vedle domu potůček s čistou a pramenitou vodou (čas).

Podle výše uvedené definice ekonomie zkoumá situace, kdy se rozhodujeme o vzácných zdrojích a o tom, jak je budeme alokovat – jak s nimi budeme nakládat neboli umisťovat (alokace = umístění). Se vzácnými zdroji určitým způsobem nakládáme (alokujeme je), abychom uspokojili lidské potřeby. Pokud vezmeme v úvahu, že vzácné zdroje jsou omezené, tak není možné pomocí těchto vzácných zdrojů uspokojit všechny lidské potřeby.

Zároveň si musíme uvědomit, že vzácné zdroje alokujeme mezi různá alternativní využití. To znamená mezi varianty, které máme k dispozici.

Pokud bychom uvažovali o podniku, který má určité (omezené) množství pracovníků, tak se musí firma rozhodnout, jak práci alokuje. Umístí všechny pracovníky do výroby určitého produktu? Nebo použije nějakého pracovníka také na administrativní činnost? Takových otázek je více. Výroba, administrativní činnost a další nutné činnosti v podniku, pro které je zapotřebí pracovníků, zde představují různé alternativy využití.

1.2

Pozitivní a normativní ekonomie

Měla by ekonomie pouze popisovat to, co se děje kolem nás, nebo by měla zpětně působit na dění okolo nás a vyjadřovat, co by se mělo správně dělat nebo nedělat? Na to existují odlišné názory, a proto se také ekonomie dělí na pozitivní a normativní ekonomii.

Pozitivní ekonomie popisuje realitu kolem nás takovou, jaká je. Jejím cílem je nejen realitu popisovat, ale také v ní hledat různé zákonitosti a vztahy. Jinak řečeno, pozitivní ekonomie by se správně měla zabývat pouze tím, co opravdu je. Neměla by již hodnotit, co by mělo být. V pozitivní ekonomii se tedy nesetkáme s výroky typu „Tato věc je dobrá“ nebo „Tato věc je špatná“. Pozitivní ekonomie nemá obsahovat hodnotící soudy.

Pozitivní ekonomie pouze popisuje realitu kolem nás. Například pomocí výroků jako „cena ječmene je 3 000 Kč za tunu“ nebo „celkem se v ekonomice za rok vyprodukovalo 15 milionů tun ječmene“.

Normativní ekonomie se zabývá otázkou „Jaká by ekonomická realita měla být“. Obsahuje tedy i hodnotící soudy. Zkoumání reality je pro normativní ekonomii pouze východiskem, na základě kterého pak provádí hodnotící soudy.

Pokud normativní ekonomie obsahuje hodnotící soudy, můžeme uvést například výrok „minimální cena pšenice by měla být stanovena vládou na úrovni 3 500 Kč za tunu“.

1.3

Mikroekonomie a makroekonomie

Pozitivní ekonomie se dělí na mikroekonomii a makroekonomii.

Pokud se zabýváme studiem **mikroekonomie**, tak sledujeme chování ekonomických subjektů. Kdo ale je tím ekonomickým subjektem? Rozlišujeme tři základní ekonomické subjekty:

- jednotlivci (domácnosti),
- firmy,
- stát.

Ekonomický subjekt si v mikroekonomii odpovídá na základní otázky, aby se mohl rozhodnout, jak se v ekonomickém systému bude chovat. Mezi tyto otázky může např. patřit:

- Kolik výrobků vyrobí tato jedna firma?
- Za jakou cenu bude firma prodávat své výrobky?
- Kolik výrobků si koupí spotřebitel?
- Kolik času bude student věnovat studiu a kolik volnému času?

Makroekonomie se naproti tomu zabývá hospodářstvím jako celkem. Často se makroekonomie označuje jako pohled „zvenku“ na ekonomický systém. Jako kdyby se na ekonomický systém díval subjekt, který není součástí tohoto systému – jako kdyby stál mimo. Jednoduše řečeno, kdybychom předpokládali člověka, který se bude dívat na ekonomiku České republiky, tak ho nebude zajímat, kolik produkce vyrobila jedna firma (to je mikroekonomická otázka), ale bude ho zajímat, jaká produkce se v celé ekonomice ČR vyprodukuje např. za jeden rok. Nebude ho při pohledu na celou ekonomiku zajímat, kolik je cena určitého výrobku, ale jaká je průměrná cenová hladina v ekonomice České republiky.

Dalšími typickými otázkami makroekonomie např. jsou:

- Jaká je celková nezaměstnanost v ekonomice?
- Jaká je velikost vyvážené (exportované) produkce z ekonomiky a dovážené (importované) produkce do ekonomiky?

1.4

Mikroekonomické subjekty

Již jsme si uvedli, kdo patří mezi základní mikroekonomické subjekty:

- jednotlivci (domácnosti),
- firmy,
- stát.

Někteří autoři používají místo pojmu **jednotlivci** pojem **domácnosti**. Vy, kteří čtete tuto knihu, se budete s největší pravděpodobností řadit právě mezi jednotlivce (popř. domácnosti). Tito jednotlivci rozhodují především o tom, co si koupí, kolik si koupí, kde koupí. Při tomto rozhodování jsou ovlivněni celou řadou faktorů – např. svými preferencemi nebo přáními a tužbami apod.

Kdo ale vyrobí to, co chtějí jednotlivci zakoupit? To musí obstarat **firmy**. Firmy se rozhodují o tom, co vyrobí, za jakou cenu budou produkci prodávat, v jakém množství budou vyrábět atd. Firmy fungují na základě vstupů a výstupů. Vstupem máme na mysli práci, půdu a kapitál. Pomocí vstupů tedy firma vyrábí výstup v podobě výrobků.

Pokud si představíme zemědělský podnik, který pěstuje pšenici, tak bude potřebovat jako vstup práci (lidi), půdu (na které bude pěstovat pšenici) a kapitál (např. traktory). Tyto vstupy použije zemědělský podnik k tvorbě, resp. pěstování výstupu (pšenice).

Stát má trochu specifické postavení, protože vytváří normy a zákony, které se musí v ekonomice dodržovat. Stát nemusí být reprezentován jen politiky, ale také např. státními firmami.

Všechny tři uvedené subjekty (jednotlivci, firmy a stát) provádějí mnoho různých činností. Ty nejzákladnější jsou: **spotřeba**, **výroba** a **směna**. Aby jednotlivci (domácnosti) mohli spotřebovat, tak firmy musí vyrobit produkty, které mohou právě jednotlivci spotřebovat. Ale jak se dostanou dané produkty od firem k jednotlivcům? Pomocí směny.

V následujících částech této knihy se budeme zabývat bližším pohledem na tyto tři subjekty trhu.

Shrnutí kapitoly

- Ekonomie se zabývá alokací vzácných zdrojů mezi různá alternativní využití, aby byly uspokojeny lidské potřeby.
- Vzácné zdroje musí splňovat dvě základní podmínky – užitečnost a omezenost.
- Pozitivní ekonomie popisuje ekonomickou realitu takovou, jaká je a nevynáší hodnotové soudy.
- Normativní ekonomie vynáší hodnotové soudy a říká, jaká by daná situace měla být.
- Mikroekonomie se zabývá rozhodováním mikroekonomických subjektů.
- Makroekonomie zkoumá ekonomiku jako celek.
- Mikroekonomickými subjekty jsou jednotlivci (domácnosti), firmy a stát.
- Firmy pracují na základě principu vstupů a výstupů.
- Základní vstupy představují práce, půda a kapitál.

Klíčová slova

ekonomie,
ekonomická vzácnost,
pozitivní ekonomie,
normativní ekonomie,
makroekonomie,
mikroekonomie,
mikroekonomické subjekty

Otázky a odpovědi

Otázky

1. Jaké jsou dvě základní vlastnosti, které musí splňovat vzácný zdroj?
2. Co znamená slovo alokace?
3. Je výrok „Celková produkce cukru je v ekonomice ČR 2 miliony tun.“ pozitivní nebo normativní?
4. Je výrok „Celková produkce cukru v následujícím roce by měla činit 2,5 milionů tun.“ pozitivní nebo normativní?
5. Otázka „Kolik výrobků si koupí spotřebitel?“ je otázkou mikroekonomickou nebo makroekonomickou?
6. Otázka „Za jakou cenu bude firma prodávat své výrobky?“ je otázkou mikroekonomickou nebo makroekonomickou?

-
7. Otázka „Jaká je cenová hladina v ekonomice ČR?“ je otázkou mikroekonomickou nebo makroekonomickou?
  8. Vyjmenujte tři mikroekonomické subjekty.

Odpovědi

1. Užitečnost a omezenost.
2. Alokace znamená umístění.
3. Pozitivní výrok.
4. Normativní výrok.
5. Mikroekonomická otázka.
6. Mikroekonomická otázka.
7. Makroekonomická otázka.
8. Jednotlivci (domácnosti), firmy, stát.

2

---

kapitola

Užitek, preference a optimum spotřebitele

2. kapitola

Užitek, preference a optimum spotřebitele

Úvod

V předešlé kapitole jsme se seznámili s mikroekonomickými subjekty. Jedním z nich byli jednotlivci (domácnosti). V této kapitole se zaměříme na pohled jednotlivce a jeho rozhodování. Uvidíme, že rozhodování jednotlivce neboli spotřebitele je ovlivněno preferencemi. Spotřebitel poměřuje prospěch ze spotřeby s vynaloženými náklady. Podle toho, zda předpokládáme užitek měřitelný nebo neměřitelný, tak rozeznáváme dvě teorie užitku. U každé teorie je důležité se zabývat, jakým způsobem spotřebitel dospěje do optima – jak dospěje k rozhodnutí, kolik statků si má za daných podmínek koupit. Uvidíme, že s rozhodnutím o množství nakupovaného statku úzce souvisí přebytek spotřebitele.

Cíle kapitoly

Seznámit se:

- s pojmem racionalita,
- s preferencemi a základními axiómy,
- s pojetím užitku v kardinalistické teorii užitku,
- s pojetím užitku v ordinalistické teorii užitku,
- s přebytkem spotřebitele,
- s individuální poptávkou.

2.1

Racionální chování spotřebitele a preference

Základní otázkou je, co je to racionalita. Dalo by se říci, že **racionalita** znamená, že určitou činnost nebude člověk uskutečňovat, pokud mu daná činnost přinese více nákladů než prospěchu. Pokud tuto myšlenku aplikujeme na spotřebu, tak ze spotřeby určitého statku máme nějaký užitek (prospěch), ale na druhou stranu jsme za tento statek museli zaplatit určitou cenu (náklady). Racionalita znamená, že se člověk snaží tyto dva faktory porovnat a nerealizovat činnosti, kde náklady jsou větší než prospěch. A naopak provádět činnosti, kde prospěch je větší než náklady. Tato myšlenka byla velmi populární ve starověkém Řecku a říká se jí hédonismus.

Můžeme vycházet z toho, že pokud spotřebitel jedná racionálně, tak se bude snažit maximalizovat užitek. Jak už jsme se zmiňovali u definice ekonomie, tak člověk je ale omezen omezenými zdroji. V tomto případě je omezen důchodem. Další významným faktorem, který ovlivňuje rozhodování spotřebitele, jsou preference.

Preference jsou určovány celou řadou různorodých faktorů – životní úroveň, kulturní faktory a další. Pokud například budeme uvažovat o člověku, který se nachází v prostředí s nízkou životní úrovní, tak nejdůležitější bude přežití. Pokud ale člověk žije v prostředí s vysokou životní úrovní, tak bude zaměřený např. na výši společenského postavení. Jinak řečeno, jiné preference bude mít člověk žijící v chudém africkém státě a jiné člověk, který žije v New Yorku.

Teorie spotřebitele vychází z předpokladu, že si daný spotřebitel (jednotlivec) volí z různých **spotřebních košů**. Spotřební koše si můžeme představit jako kombinace různých statků.

Předpokládejme, že si spotřebitel volí mezi následujícími spotřebními koši.

1. koš – 1 sušenka a 1 čokoláda.
2. koš – 2 sušenky a 1 čokoláda.
3. koš – 1 sušenka a 2 čokolády.
4. koš – 2 sušenky a 2 čokolády.

Jaký spotřební koš si spotřebitel vybere? Spotřebitel se bude snažit zvolit takový spotřební koš, který mu bude přinášet nejvyšší užitek (maximální užitek). Začne tedy porovnávat jednotlivé spotřební koše a zvolí ten, který bude nejvíce preferovat. To znamená, že důležitou roli zde hrají již dříve zmíněné preference.

Vymezit samotné preference je poměrně obtížné, ale můžeme je zkoumat na základě určitých zjednodušujících předpokladů, kterým říkáme axiomy.

V matematice se za **axióm** považuje tvrzení, které se přijímá bez důkazů (nemusí se jeho platnost dokazovat). To, že je ale axióm přijímán bez důkazů neznamená, že musí vždy platit. Vše si ukážeme na konkrétních axiómech, které se v mikroekonomii v oblasti preferencí využívají.

1. Axióm úplnosti srovnání

Tento axióm vychází z předpokladu, že je možné porovnat dva spotřební koše podle preferencí. Porovnat tedy dva koše a říci, který je pro spotřebitele více preferovaný. Předpokládejme dva spotřební koše A a B. Závěrem tedy musí být jedna ze tří možností:

- a) koš A je preferovaný před košem B (zapisujeme $A > B$),
- b) koš B je preferovaný před košem A (zapisujeme $B > A$),
- c) koš A je stejně preferovaný jako koš B (zapisujeme $A = B$) – můžeme říkat, že tyto dva koše jsou indiferentní neboli shodné.